

Vem, hur, vad och varför?

**En narratologisk analys av Stephen Kings
skräckroman *Dimman***

Av: Sofia Andersson

Handledare: Mattias Pirholt
Södertörns högskola | Institutionen för Kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp
Litteraturvetenskap C | Höstterminen 2016

Abstract

“Who, how, what and why?”

A narratological analysis of Stephen Kings horror story “The Mist”.

This essays content is about a narratological analysis of “The Mist”, written by Stephen King, with a focus on *who*, *how*, and *what* in relationship with the story. It also contains a deeper analysis on chosen characters and the meaning behind them. The analysis also takes a look on why King has chosen to use them and their specific details.

By mainly using Shlomith Rimmon-Kenan and Jimmy Vulovic I manage to find the voice of the story, how it’s told and what it contains. There is a deeper meaning behind the details that King has selected for his story, for example the colors is not randomly chosen but have a point and a deeper sense behind them. The characters all have a meaning, big and small. The three main characters becomes pillars of the story where they give it and each other balance with their significant roles as hero, villain and helper. It also turns out that the extraterrestrial beings are not the biggest threat of the story, the humans are.

Keywords: Stephen King, Dimman, Narratologi, Narratologisk analys, The Mist, Narratology, Rimmon-Kenan, Vulovic.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställningar.....	5
1.2 Metod, material och tidigare forskning.....	5
2. Teoretisk grund.....	6
2.1 Teoretiska termer och begrepp.....	6
3. Dimman – mer än en skräckroman.....	9
3.1 Kort sammanfattning av <i>Dimman</i>	10
3.2 Vem berättar berättelsen?.....	10
3.3 Hur berättas berättelsen?.....	13
3.4 Vad berättas i berättelsen?.....	15
3.5 Människor och utomjordiska varelser.....	19
3.6 Bakomliggande tankar.....	22
4. Slutdiskussion.....	25
5. Sammanfattning.....	27
6. Käll- och litteraturförteckning.....	30
5.1 Elektroniska källor.....	30
5.2 Tryckta källor.....	31

1. Inledning

Jag blev introducerad till narratologi när jag studerade litteraturvetenskap C, och jag måste säga att jag finner narratologin väldigt intressant. Det som intresserar mig är bland annat hur den öppnar upp litteraturen på flera olika sätt, hur den ger ett verk flera ingångar att se den på. Narratologin blir ett medel för att kunna granska en text på, och inte bara en nivå utan på flera nivåer. Det går också, utifrån textens struktur och berättarperspektiv, att analysera en text på flera olika sätt. Efter min upptäckt till en helt ny värld ville jag nu hitta rätt verk att göra en analys på, så frågan var nu vilken bok jag skulle pröva analysen på? Jag ställde mig framför min fulla bokhylla och lät ögonen svepa över de olika bokryggarna i hopp om att få lite inspiration och då såg jag *Dimman* av Stephen King.

År 2007 kom filmatiseringen av *Dimman* ut och jag och mina vänner gick och såg den på bio. Jag minns att jag tyckte om den då och den har sedan dess fastnat, nej, snarare sagt etsat sig fast i mitt medvetande. Till exempel om jag ser en riktigt tjock dimma i dag så halvt förväntar jag mig att det ska dyka upp något i sann Stephen King-anda.

Jag har faktiskt haft boken *Dimman* i bokhyllan i flera år men har, av någon anledning, aldrig läst den. Ärligt talat så har jag aldrig läst något av Stephen King, jag har bara sett en del av de filmer som har gjorts utifrån hans verk. I somras läste några familjemedlemmar en av hans senaste böcker och jag berättade för dem att jag aldrig hade läst något av King. De tyckte att jag hade missat något som aldrig hade läst något av hans verk. Eftersom *Dimman* redan stod i min bokhylla så tänkte jag att jag skulle ge honom en chans. Oj, vad bra den var! Som så många böcker är så var även skräckromanen *Dimman* mycket bättre än själva filmen. Min tanke är dock inte att jämföra dem med varandra eftersom det skulle ta alldeles för lång tid, min analys kommer därför endast att fokusera på skräckromanen.

När jag väl läste skräckromanen blev jag intresserad av hur den är skriven och hur den är uppbyggd. Stephen King skriver på ett sätt som tilltalar läsaren, vilket han även gör genom att rikta texten mot den som läser. Även om det är övernaturliga varelser som är ”läskiga” så är det människorna i romanen som egentligen är det största hotet. Det inspirerade mig att analysera texten ytterligare och att se texten på flera nivåer för att undersöka den djupare.

Precis som Jonathan Culler också skriver tolkar alla läsare en text på sitt eget sätt, ett sätt när de diskuterar med andra och på ett annat sätt när de läser för sig själva.¹ Den här uppsatsen är därmed min tolkning på Stephen Kings kända skräckroman *Dimman*.

¹ Jonathan Culler, *Litteraturteori: En mycket kort introduktion*, övers. Sven-Erik Torhell, Lund: Studentlitteratur AB, 2011, s. 67.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att göra en narratologisk analys av *Dimman* och se på de olika nivåer som finns. Jag vill dock inte bara undersöka de olika nivåer som finns i berättelsen utan också analysera Stephen Kings karaktärer. I *Dimman* utspelar det sig en strid mellan människor och mellan utomjordiska varelser, men vem är det största hotet? Det finns en kamp mellan goda och onda men vilka hör till de olika sidorna och varför? Vissa karaktärer kan dessutom ses som berättelsens stöttepelare och de har blivit tilldelade specifika detaljer, har detaljerna någon underliggande betydelse? Hur framställs de och vad innebär de för berättelsen?

1.2 Metod, material och tidigare forskning

Stephen King är en amerikansk författare, född 1947, känd för att skriva bland annat skräckromaner. Han är född och uppvuxen i Portland i delstaten Maine, vilket också är ett område där många av hans verk utspelar sig, inklusive *Dimman*.²

Jag kommer att analysera *Dimman* av Stephen King ur ett narratologiskt perspektiv. Jag kommer att genomföra den narratologiska analysen, huvudsakligen, med hjälp av Shlomith Rimmon-Kenans bok *Narrative fiction* och av Jimmy Vulovics bok *Narrativ analys*. Jag kommer också ta hjälp av Jonathan Culler, i avsnitt 3.5 kommer jag även att ta hjälp av Staffan Carlshamre och hans artikel om just "Narratologi".³ I avsnitt 3.6 kommer jag att gå in djupare på utvalda karaktärer i *Dimman* och jag kommer att ta hjälp av Michael Bamberg och hans artikel i "Journal of Narrative and Life History".⁴

Jag har inte funnit någon tidigare forskning ur ett narratologiskt perspektiv av just *Dimman* men det finns några olika narratologiska analyser över andra verk av King. Bland annat Erica Joan Dymonds artikel "Objectivity and the Overlook: Examining the Use of Multiple Narratives in Stephen King's THE SHINING" där hon analyserar Stephen Kings roman *The Shining*. Det finns också Alaya Swanns artikel "The Once and Future Earth: Ecology and Narrative in Stephen King's Dark Tower Series" där hon analyserar Stephen Kings bokserie *Dark Tower*. Eftersom de analyserar andra verk kan jag inte riktigt gå i dialog med dem på samma sätt om de analyserat *Dimman*. Däremot kommer jag att göra jämförelser med dem

² <http://stephenking.com/>, 031216.

³ Staffan Carlshamre, "Narratologi", <http://www2.philosophy.su.se/carlshamre/texter/narratologi.html>, 071116.

⁴ M. G. W. Bamberg, 1997, "Positioning Between Structure and Performance", *Journal of Narrative and Life History*, s. 335–342.

och mellan verken. Jag kommer också att titta efter likheter i bland annat karaktärsval och händelser som King kan ha använt i flera av hans verk.

Jag kommer att börja min uppsats med en teoretisk grund där jag introducerar och klargör de termer och begrepp som jag kommer att använda mig av i analysen. Under analysen kommer jag huvudsakligen att ta hjälp av Rimmon-Kenan och Vulovic.

En berättelse kan analyseras som en helhet men jag kommer att plocka isär berättelsen och analysera berättelsens delar mer var för sig. Detta för att kunna se hur de ser ut och vad de olika delarna gör. Jag kommer att gå in djupare på *vem* det är som berättar, det vill säga ta reda på vem berättelsens röst är. Jag kommer sedan att gå in på *hur* den berättas, och visa på vilka sätt som berättelsen berättas på. Och även *vad* som berättas, där jag kommer att diskutera vad det är som berättas i berättelsen. Efter det kommer jag att diskutera kampen mellan gott och ont – hjälte och skurk – och gå in på berättelsens utomjordiska varelser. Jag kommer sedan att gå in på en mer abstrakt nivå och analysera utvalda karaktärer, ta reda på vad de betyder och vad de bidrar med i *Dimman*. I samband med detta kommer jag att inkludera Alaya Swanns och Erica Joan Dymonds artiklar för att jämföra min analys av *Dimman* med deras analyser. Det gör jag för att se om det finns några likheter i bland annat karaktärer och händelser mellan Stephen Kings olika verk. Efter analysen kommer jag att knyta ihop mitt arbete i en slutdiskussion och bland annat diskutera *Dimman* i samband med Swanns och Dymonds tidigare forskning. Till sist kommer jag att knyta ihop hela analysen i en sammanfattning där jag tar upp det jag har kommit fram till.

2. Teoretisk grund

För att kunna genomföra min analys är det en hel del termer och begrepp jag behöver gå igenom för att klargöra och styrka min analys. Eftersom jag till störst del kommer att använda Shlomith Rimmon-Kenan och Jimmy Vulovic kommer jag att utgå från deras böcker, *Narrative fiction* och *Narrativ analys*, och deras formuleringar.

2.1 Teoretiska termer och begrepp

Termen *narratologi* kan definieras som studier av ett fält dit historier, berättelser och berättande tillhör. Narratologin undersöker relationer mellan berättare, berättelse och läsare men undersöker även texten i sig.⁵ Det kan förklaras på ett mer enkelt sätt, det vill säga att narratologin undersöker *vem* som berättar, *hur* det berättas och *vad* som berättas i en

⁵ Carlshamre, <http://www2.philosophy.su.se/carlshamre/texter/narratologi.html>, 071116.

berättelse.

Jimmy Vulovic diskuterar narratologi och går även in på narrativ fiktion, som kan ses som en underkategori. Narrativ fiktion både ”är en berättelse och gör berättandet” och kan förklaras som en följd av olika händelser inom ett tidsflöde.⁶ En text, till exempel en roman, innehåller olika nivåer och kan, med hjälp av narratologin, undersökas på varje nivå. En berättelse som utspelar sig har alltid en berättare, ett *vem*, som är den bakomliggande rörelsen i berättelsens händelser. *Vem* som berättar blir berättelsens röst, inte nödvändigtvis berättelsens författare utan istället den som berättar berättelsen, till exempel en karaktär. Berättaren kan påverka en berättelse på flera sätt genom till exempel berättelsens struktur, händelsers ordning och intrigens påverkan och på sätt kan berättaren skapa olika förutsättningar, såsom skräck. Som Vulovic också påpekar: ”[B]erättelsen är en sak, intrigen är en annan och berättandet är en tredje vilka alla samverkar i en narrativ framställning: ett narrativ.”⁷

Ordet *dieges* kommer från det grekiska ordet *diegesis* och betyder ”berättelse” och är ett motsatsord till *mimesis*. *Mimesis* betecknar det som *visas* och *dieges* betecknar istället det som *berättas*.⁸ Jimmy Vulovic förklarar att i en roman finns det olika nivåer och *dieges* är den nivån i romanen som berättelsens handlingar utspelar sig i. Även en *dieges* kan ha olika nivåer och kan vara antingen extradiegetisk eller intradiegetisk, beroende på hur berättaren berättar. En extradiegetisk berättare är oftast allvetande och ser på berättelsen utifrån. Den berättaren befinner sig på en annan nivå jämfört med de andra karaktärerna och befinner sig på en högre nivå än själva handlingen. En intradiegetisk berättare befinner sig istället på samma nivå som de övriga karaktärerna och är inte heller allvetande. Den berättaren är också med och deltar i handlingen. Det finns även ytterligare två typer av *diegeser*, *homodieges* och *heterodieges*, som bestäms av hur berättaren är involverad i berättelsen. En *homodiegetisk* berättare berättar sin egen berättelse och är därmed med i berättelsen. En *heterodiegetisk* berättare istället befinner sig utanför berättelsen, snarare än i den, och berättar berättelse ur ett utomstående perspektiv.⁹

Ett annat begrepp inom narratologi är *fokalisering*, vilket är ett begrepp som används för att förklara det som återges av berättaren, till skillnad från *diegesen* som är det som berättas. Likt *diegesen*, finns det olika former av *fokalisering*: intern och extern. De två begreppen går

⁶ Jimmy Vulovic, *Narrativanalys*, Lund: Studentlitteratur AB, 2013, s. 6.

⁷ *Ibid.*, s. 7.

⁸ Nationalencyklopedin, sökord: ”dieges”, <http://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=dieges>, 071116.

⁹ Vulovic, 2013, s. 100.

hand i hand eftersom de olika formerna av fokalisering påverkas av vilken dieges, eller vilket berättarperspektiv, en berättelse har. Shlomith Rimmon-Kenan diskuterar fokalisering mer ingående och förklarar det som ett begrepp där man får följa med ur berättarens ”point of view”.¹⁰ Extern fokalisering är när berättaren ser det som händer i berättelsen utanför själva händelserna, det vill säga ur ett fågelperspektiv. En extern fokalisator är inte alltid en karaktär som är med i berättelsen utan kan vara den allvetande berättaren och den personens ögon. På grund av detta kan inte en extern fokalisator förflytta sig bakåt eller framåt i tiden utan endast befinna sig i nutid. Den interna fokalisatorn däremot kan röra sig i både dåtid, nutid och framtid.¹¹ En intern fokalisering beror på en intradiegetisk berättare där läsaren får följa med berättaren ur ett jag-perspektiv. Via till exempel en intradiegetisk berättare blir den interna fokaliseringen berättarens ögon och öron, läsaren får veta vad berättaren ser, hör och tänker.

Shlomith Rimmon-Kenan tar även upp tre andra viktiga begrepp: story, text och narration. Story, eller ”story of events” definieras som en följd av händelser, ordnade i en kronologisk ordning, i samband med karaktärerna i berättelsen.¹² Det vill säga berättelsens struktur och händelsers uppbyggnad. Storyn, historien på svenska, är inte direkt ”tillgänglig” för läsaren till skillnad från texten. Rimmon-Kenan fortsätter med att förklara att en berättelse oftast berättas i en kronologisk ordning, från punkt A till punkt B. En berättelse går även i linje med berättaren, och i vissa fall även med huvudpersonen. Detta på grund av att berättelsen kretsar kring huvudpersonen och det är huvudpersonens händelser som läsaren får följa.¹³ Inom story, berättelse, finns det även karaktärer och de karaktärerna fyller oftast ut en roll. I en berättelse finns det också, för det mesta, en hjälte och en skurk. Ibland kan även en karaktär vara både en hjälte och en skurk, vilket beror på hur karaktären framträder i berättelsen.¹⁴

Text är en skriven diskurs, det som vi läser. Texten är det som läsaren kan ta del av, eftersom en bok är en fysisk produkt, och det är via texten som läsaren också får ta del av både story och narration. Jimmy Vulovic förklarar textens tid med att fastställa att en berättelse rör sig runt en egen tidsaxel som skiljer sig från vår. De som befinner sig i en berättelse befinner sig i en egen värld, ett eget universum.¹⁵ Vi människor kan inte röra oss bakåt i tiden, vi kan inte heller vara på två platser samtidigt, till skillnad från en karaktär i en berättelse. Beroende på en texts kronologi kan en karaktär befinna sig på två platser samtidigt

¹⁰ Shlomith Rimmon-Kenan, *Narrative Fiction, Contemporary Poetics*, London: Routledge, 2002, s 75.

¹¹ Ibid., s. 78.

¹² Ibid., s. 6.

¹³ Ibid., s. 17.

¹⁴ Ibid., s. 34.

¹⁵ Vulovic, 2013, s. 78.

med hjälp av analepser, bakåtblickar. Med hjälp av analepser kan berättaren ”gå tillbaka” i tiden för att återge en händelse som har lett fram till den givna tidpunkten.¹⁶

Jimmy Vulovic berättar också att varje berättelse har en författare och en läsare, men de har också både en implicit författare och en implicit läsare. Han förtydligar relationen mellan implicit och verklig författare och läsare med en snabb modell: verklig författare > implicit författare > narrativ > implicit läsare > verklig läsare.¹⁷ De är båda konstruktioner som är skapade för att skapa en distans mellan författare och text, fokus ska istället flyttas bort från författaren och istället flyttas till berättelsen och läsaren. Den implicite författaren är som sagt inte verklig, inte heller den implicite läsaren, utan är istället en utsagd konstruktion som blir grunden för de normer och val som finns i en berättelse.¹⁸ Shlomith Rimmon-Kenan tar också upp att det finns olika röster och berättarnivåer i en berättelse. Den implicite författaren har ingen röst utan är endast en tyst konstruktion. En skriven diskurs, en berättelse, har oftast en berättare som berättar de händelser som sker ur ett specifikt perspektiv.¹⁹ Vårt behov av att ha en mänsklig berättare kommer ifrån våra förfäder då de började med att berätta historier muntligt innan man började skriva ner dem.²⁰

Jimmy Vulovic skriver också att en roman innehåller oftast en typ av struktur, en narrativstruktur, som omfattar verkets ordning och helhet. Ett sätt att se den narrativa strukturen i en text är till exempel med hjälp av en yttre komposition. Med en yttre komposition menar Vulovic romanens kapitel och rubriker.²¹

3. Dimman – mer än en skräckroman

En berättelse är en följd av händelser som är konstruerad i en kronologisk ordning. Man kan dela in en berättelse i tre stora kategorier: vad, vem och hur. Genom att dela in dem blir det lättare att gå in djupare på varje nivå och att dela in romanen i kategorier. Då plockas historien isär och det går då att analysera varje del av historien ytterligare, snarare än att analysera historien som en helhet. Samtidigt som jag försöker dela upp dem i olika kategorier så kommer de också att gå in lite i varandra då det är svårt att separera dem helt och hållet. Utifrån – huvudsakligen – Shlomith Rimmon-Kenan och Jimmy Vulovic och deras narratologiska teorier kommer jag i detta kapitel att gå igenom, lyfta upp och lägga fram min

¹⁶ Vulovic, 2013, s. 79.

¹⁷ Ibid., s. 93.

¹⁸ Ibid., s. 91-93.

¹⁹ Rimmon-Kenan, 2002, s. 87.

²⁰ Vulovic, 2013, s. 95.

²¹ Ibid., s. 111.

analys angående just de tre punkterna. Jag kommer också att gå djupare in på några av berättelsens karaktärer för att se, på en mer abstrakt nivå, vad de bidrar med. Jag kommer också att kolla om de har någon dold betydelse bakom sig.

3.1 Kort sammanfattning av *Dimman*

Efter att en extrem värmebölja har tagit slut drabbas ett litet samhälle i Maine istället av en fruktansvärd storm som i sin tur efterföljs av en tät dimma. David Drayton och hans son Billy får i uppdrag av Stephanie, Davids fru, att åka till mataffären och handla mat innan den tar slut. Väl i mataffären drar dimman in och isolerar de som är där. Snart dyker det upp fruktansvärda varelser ur dimman och det blir en kamp för överlevnad, både inne i mataffären och utomhus. David Drayton, hans son och två andra människor lyckas med att ta sig ut ur butiken till Draytons bil som de använder för att fly. De ser då att dimman och de varelser som gömmer sig där har ödelagt en större yta än vad de tidigare har trott. De tar sig till slut till ett hotell där Drayton bestämmer för att skriva ned det som har hänt under de senaste fyra dagarna.

3.2 Vem berättar berättelsen?

Alla berättelser har en form av en röst och även om det är något man läser ”hörs” det en röst. Vårt behov av att få en berättelse berättad, att ha en mänsklig berättare, kommer från urminnes tider. Då berättades historier och fördes vidare via tal innan skriften kom till. Jonathan Culler skriver även att läsa, eller höra, en berättelse ger oss människor en slags njutning. Njutningen är i sin tur kopplad till våra begär, till exempel begäret att få veta slutet eller sanningen i en berättelse.²²

Som tidigare förklarar skriver Shlomith Rimmon-Kenan att en berättelse alltid rör sig längs en tidsaxel, från punkt A till punkt B, och att tiden i en berättelse rör sig framåt genom personers handlingar. Enda gången tiden står stilla är när det sker en beskrivning av till exempel miljön eller av en karaktär. Ett exempel är när Draytons beskriver sitt båthus efter stormen ”En bit träd på ett trettio-tal meter, det gamla trädets topp, låg delvis under vatten i vår grunda båthamn.”²³

Dimman utspelar sig under fyra dagar, från och med när stormen kommer till att David Drayton och de andra tre överlevanden är vid motellet. Det framkommer dock inte förrän i slutet av skräckromanen. Eftersom hela berättelsen endast är fyra dagar lång, i deras

²² Culler, 2011, s. 93.

²³ Stephen King, *Dimman*, övers. Karl G., Lilian Fredriksson, Malmö: Bra Böcker AB, 2008, s. 26.

universum, måste Stephen King fylla berättelsen med så mycket som möjligt. Samtidigt behöver han välja vad som ska finnas med och vad som är överflödigt för att öka spänningen för läsaren.

Det här är vad som hände. Den natt då den värsta värmeböljan i norra New Englands historia äntligen tog slut – natten till den 19 juli – så drabbades hela västra Maineområdet av det mest fruktansvärda åskväder jag någonsin upplevt.²⁴

Så börjar *Dimman*, med en inledning som presenterar en tid och plats där det klagörs att det är något som har hänt. Läsaren får ännu inte veta vad eftersom personen som skriver berättar berättelsen i en kronologisk ordning. Berättelser har olika berättarperspektiv, olika sätt som berättelsen berättas på. Det är inte alltid det är själva författaren som är rösten i en berättelse utan det kan istället vara en karaktär i berättelsen som är berättelsens röst. I *Dimman* är det tydligt att det är en röst, någon som vill berätta sin historia, men *vem* är det egentligen som berättar? Berättaren i skräckromanen presenterar egentligen aldrig sig själv utan ger i början istället en miljöbeskrivning av var han och hans familj bor. Under den miljöbeskrivningen står tiden i romanen också stilla. Läsaren får för första gången veta hans namn när han har en konversation med sin fru Stephanie: ”Sådana där åskmoln var det i går kväll och i förrgår också, David.”²⁵ Den enda gången läsaren får ta del av berättarens namn är när han blir tilltalad av andra människor. Han pratar aldrig om sig själv i tredje person utan endast ur ett jag-perspektiv. I romanen måste läsaren lära känna Drayton genom hans handlingar och genom konversationer med andra människor eftersom han inte presenterar sig själv. Däremot om läsaren först läser romanens peritext, det vill säga texten som står på bokens baksida, får man där veta hans namn och hans ”uppdrag”. Det blir en liten förhandsvisning på vad som kommer att utspela sig i romanen.

Genom hela romanen är det David Drayton som är den huvudsaklige berättaren, allt sker ur hans perspektiv och det är hans röst som berättar berättelsen. Dock tillkommer det flera röster när Drayton återberättar de konversationer han har med andra människor som han möter under resans gång. I de avsnitten blir det ett flertal röster som konverserar med varandra även om det är Drayton som återberättar konversationerna och allt sker ur hans ”point of view”.

²⁴ King, 2008, s. 8.

²⁵ Ibid., s. 9.

Drayton är både en extradiegetisk och en homodiegetisk berättare. Han börjar som en extradiegetisk berättare när han återberättar det han har varit med om. Han ändrar dock dieges när han når fram till tidpunkten där han hela tiden befinner sig, det vill säga på motellet. När Drayton börjar berätta är han, som sagt, en extradiegetisk berättare, han ser på berättelsen utifrån eftersom han redan har varit med om berättelsens händelser. Drayton blir på så sätt en allvetande berättare trots att han skriver ut sig som en ovetande person. Detta är på grund av att han var ovetandes när händelserna väl utspelade sig och han väljer att återberätta sin historia så som han upplevde den. När Drayton i sitt berättande har kommit ikapp sitt nutida ”jag” ändras diegesen och han blir till en homodiegetisk berättare, det vill säga att nu är han med i berättelsen. Dock inte som en återberättare utan som sig *själv*, det vill säga att han berättar sin egen berättelse ur ett nutida perspektiv.

När Drayton återberättar det som har hänt förflyttar han sig och placerar sig själv i berättelsen och han skriver då i preteritum, det vill säga dåtid. Berättelsen han berättar blir på ett sätt en enda stor analeps, tillbakablick, som följer en tidsaxel i en kronologisk ordning. Snarare än att Drayton hoppar fram och tillbaka. Istället för att skriva ur flera olika tempus och därmed hoppa fram och tillbaka i berättelsen håller sig Drayton till ett tempus, dåtid, fram till den tidpunkt han faktiskt befinner sig i. Genom att återberätta historien förändrar han romanens tidsuniversum och delar även på sig själv. Han befinner sig hela tiden på motellet men förflyttar även sig själv till berättelsens början, det gör att han befinner sig på flera platser samtidigt. Han blir två personer, en som är extradiegetisk och rör sig från berättelsens början mot hans riktiga ”jag”, den homodiegetiske Drayton. När den homodiegetiske Drayton tar över försvinner den extradiegetiske personen och han blir till en person igen.

Det märks på flera ställen under berättelsen att Drayton faktiskt ändrar på romanens tidsrum när han bryter sina analepser med direkta tilltal till läsaren, till exempel ”(lägg själv till så många utropstecken du tycker behövs).”²⁶ Eller till exempel ”Ni vet vad som menas med talang?”²⁷ Där avbryter han sitt berättande och tilltalar läsaren, fast egentligen tilltalar han inte ”mig” som läsare utan till den som hittar hans brev. Skräckromanen avslöjar dock aldrig om det är någon som hittar hans brev utan det skrivs mer som att det är läsaren som gör det. Det är under de samtalen som Drayton befinner sig i sin nutid på motellet men han avslöjar aldrig var han är förrän berättelsen har kommit fram till den tidpunkten. Detta eftersom han, som sagt, berättar berättelsen i en kronologisk ordning.

Ju närmare slutet man kommer i berättelsen desto närmare Draytons nutid, i romanens

²⁶ King, 2008, s. 23.

²⁷ Ibid., s. 146.

universum, kommer man. Det märks även i hans skrivande, till exempel när han går från ”Den där eftermiddagen – igår eftermiddag – förflöt i något slags slow motion”²⁸ till ”Nu, när jag sitter inne på motellet [...] och skriver ner allt det här på papper”.²⁹ Det blir en tydlig övergång när han byter berättare där hans två ”jag” möts och blir till en person. Man kan lätt se när han går från att vara en extradiegetisk och allvetande berättare till en homodiegetisk och ovetande berättare.

3.3 Hur berättas berättelsen?

Något som skiljer *Dimman* från många andra berättelser, inte bara skräckberättelser, är delvis hur den är skriven. Det går att berätta en berättelse på flera olika sätt men *hur* berättas *Dimman*? Skräckromanen är skriven som ett brev där David Drayton är skribenten. Syftet med hans brev är att han vill dela med sig, till den som förhoppningsvis hittar hans brev, vad som har hänt honom och i staden som han bor i. Drayton pratar hela tiden med läsaren och han skriver alltid till läsaren och inte för sig själv. När han befinner sig i nutid skriver han direkt till läsaren. När Drayton går över till dåtid ändrar han vinkel till ett återberättande där han även placerar sig själv i dåtiden, och även då skriver han till personen som läser.

Det är nu fastställt att det är David Drayton som är berättelsens röst, det är han som berättar det som har hänt under de fyra dagarna. Han berättar på två olika sätt, extra- och homodiegetisk, och alltid ur ett jag-perspektiv. Han är till en början en allvetande berättare, extradiegetisk, som återberättar. Sen övergår han till att bli en ovetande berättare som är med i berättelsen och befinner sig på samma nivå som de andra karaktärerna. Drayton återberättar sin historia genom sina ord som han skriver ned i sitt brev, men via analepser får läsaren även följa med i det han ser och hör från berättelsens början. Eftersom Drayton är en extra- och homodiegetisk berättare använder han sig även av en intern fokalisering, och precis som Shlomith Rimmon-Kenan också skriver är Drayton en intern fokalisator. Det vill säga någon som är med i berättelsen och berättar även ur ett jag-perspektiv, vilket är precis det som David Drayton gör. Den interna fokaliseringen blir Draytons ögon och öron och det är genom fokaliseringen som läsaren får veta vad han ser, hör och även vad han tänker. Läsaren får med andra ord följa med ur hans ”point of view” genom hela berättelsen. Med en intern fokalisering kan läsaren bara följa med och se in i David Draytons medvetande, till skillnad från en extern fokalisator som även kan se in i andra karaktärers medvetanden. Läsaren får ta del av till exempel Draytons oro men får inte veta hur de andra karaktärerna tänker eller

²⁸ Ibid., s. 192.

²⁹ Ibid., s. 207.

känner.

Dimman använder sig av en intern fokalisering och det sker ur Draytons synvinkel. Det han ser och tänker får läsaren också veta eftersom han hela tiden ser till att dela med sig av det. Som Jimmy Vulovic tar upp utspelar sig en fiktiv berättelse i ett annat universum, i ett universum som skiljer sig ifrån vårt. Där kan personerna i berättelsen röra sig i tiden och befinna sig på flera platser samtidigt.³⁰ Det går dock endast om det är en intern fokalisator, vilket Drayton är. Draytons interna fokalisering gör att han befinner sig på flera platser samtidigt. Han är i affären när han återberättar alla händelser i dåtid men han befinner sig samtidigt på motellet i nutid, en plats där han, i berättelsens universum, alltid befinner sig. Som en intern fokalisator rör han sig även fram och tillbaka i tiden med hjälp av analepser.

Drayton skriver alltid ur ett jag-perspektiv men växlar mellan olika tempus: dåtid när han återberättar och nutid när hans berättande har kommit i fatt honom. Läsaren får dock inte veta var Drayton faktiskt befinner sig i förrän i slutet av romanen. Detta eftersom han återberättar berättelsen i kronologisk ordning, från när händelserna börjar till händelserna i hans återberättande tar slut, där hans nutida ”jag” tar över. Han avslöjar då var han befinner sig och han berättar om vad hans kommande plan är. Draytons framtid är oviss och han blir en ovetande berättare som inte vet vad som kommer att ske:

Bilen har tillräckligt med bensin för att köra ytterligare femton mil. Alternativet är att försöka få tag på bensin här; det finns en mack ute på serviceområdet, och även om det inte finns någon ström så tror jag att jag kan suga upp lite ur tanken. Men ... Det innebär att jag måste ge mig ut. Om vi kan skaffa bensin – här eller längre fram – så fortsätter vi att åka. Jag har ett mål nu, förstår ni.³¹

Drayton, som nu är en homodiegetisk berättare, talar direkt till läsaren och berättar vad hans nästa steg är.

Stephen King har gett skräckromanen en tidsram, fyra dagar, som berättelsen utspelar sig i och vilket är en del av intrigen. Jimmy Vulovic förklarar, med sin *intrigstruktur*, att en intrig är ett sätt som en berättelses handlingar och händelser förmedlas på.³² Med den korta tidsramen har King valt vad romanen ska innehålla och vad han kan utesluta. Det gör att läsaren inte får veta vad som har hänt utöver de fyra dagar som berättelsen utspelar sig på. Man får inte heller veta vem eller hur David Drayton var innan de fyra dagarna, och inte heller

³⁰ Vulovic, 2013, s. 78.

³¹ King, 2008, s. 213.

³² Vulovic, 2013, s. 109f.

vad som händer efter de fyra dagarna. Med hjälp av Draytons brev ramas intrigen in och tidsramen blir mer tydlig eftersom brevet har en tydlig början och ett slut. Som Vulovic också tar upp innehåller de flesta romanen en typ av struktur. Det finns olika typer av strukturer, vilket Vulovic kallar för *narrativstruktur*. Ett sätt att se den narrativa strukturen är till exempel via ett verks yttre komposition, det vill säga romanens kapitel och dess rubriker.³³ I *Dimman* finns det sammanlagt sju kapitel och samtliga kapitel har fått rubriker som avslöjar lite vad som kommer att ske i det kommande kapitlet. Till exempel kapitel tre har fått namnet ”Dimman kommer” och det är först då som dimman tar över när de befinner sig i matbutiken. Ett annat exempel är kapitel sju som kallas för ”Slutet” och det kapitlet är romanens sista kapitel och innehåller romanens slut. Det sista kapitlet innebär dock inte slutet för dem utan slutet av Draytons brev och där han återgår till sin verklighet. Denna struktur gör att läsaren i förväg får veta på ett ungefär vad som kommer att ske, samtidigt som det ramar in berättelsen ytterligare.

3.4 Vad berättas i berättelsen?

Så *vad* är det som berättas i *Dimman*? I stora drag handlar boken om en förödande storm som följs av en tjock dimma som leder till att ett stort antal människor blir strandade i en matbutik. I och med dimmans ankomst kommer även övernaturliga varelser och situationen blir till en kamp för överlevnad. Människorna i butiken kämpar inte bara emot varelserna som befinner sig utanför utan det blir också en konflikt innanför dörrarna när alla inte kommer överens.

I *Dimman* nämns ett flertal personer utöver David Drayton. Några nämns endast i förbigående som bifigurer i matbutiken medan andra karaktärer ges mer utrymme och hjälper till att föra berättelsen framåt. Jimmy Vulovic nämner att det finns olika typer av karaktärer, flata, eller platta, och runda. Flata karaktärer är oftast uppbyggda kring en egenskap och håller sig till den egenskapen, som till exempel David Draytons fru Stephanie. Stephanie har fått en liten inledande roll i berättelsen. Hon är inte bara Draytons fru utan också Billys mamma, deras gemensamma son. Efter stormen skickar hon David och Billy till affären medan hon själv stannar hemma för att städa upp efter stormen.

Steff stod på cementgången som ledde till grönsakslandet längst bort på våra ägor.
Hon höll en trädgårdssax i ena handen och en kratta i den andra. [...] Jag tutade

³³ Vulovic, 2013, s. 111.

lite lätt två gånger och hon höll upp handen med trädgårdssaxen till svar. Vi körde iväg. Jag har inte sett min hustru sedan dess.³⁴

Det blir den sista gången hon blir förkroppsligad i berättelsen och det är också där hennes karaktär slutar att utvecklas. Hon gestaltas endast som en fru och en mamma som sedan försvinner. Även sonen Billy kan ses som en platt karaktär eftersom han endast är David Draytons son. Han följer med från början till slut men det sker ingen karaktärsutveckling utan han blir mer som en förlängd del av Drayton som följer med under berättelsens gång. Billy finns där för att ge David Drayton en mer hjältelik roll, han är en beskyddare för honom och också för de andra människorna i matbutiken.³⁵ I Erica Joan Dymonds analys av *The Shining* tar hon bland annat upp relationer mellan karaktärer. En likhet mellan *Dimman* och *The Shining* är familjerelationen då det i båda verken är en beskyddande förälder som gör allt för att skydda sitt barn, vilket i båda berättelserna är en son. Båda föräldrarna skyddar dessutom sina barn från en annan människa, det vill säga Mrs Carmody i *Dimman* och Jack Torrance i *The Shining*.³⁶

En rund karaktär framställs oftast som en sammansatt person som berättaren kan belysa från flera olika perspektiv och som ibland genomgår en sorts utveckling under berättelsens gång.³⁷ Exempel på runda karaktärer i *Dimman* är bland annat grannen Brent Norton och den religiösa kvinnan Mrs Carmody. Brent Norton utvecklas som karaktär mer än en gång, han går nämligen från en aggressiv granne till en snäll äldre man och till sist till en självgod självutnämnd ledare. Det blir hans sätt att anpassa sig till de olika situationer som han hamnar i. I början av berättelsen berättar Drayton att grannen Norton och familjen Drayton har haft en fejd angående markgränser. Efter att Drayton vunnit fejden har deras relation varit kylig, vilket är en av de få detaljer som läsaren får ta del av som har skett innan berättelsens fyra dagar. Efter att stormen har förstört, inte bara Draytons hus utan även Nortons bil bestämmer de sig för att samarbeta istället. Vilket leder till att Norton följer med Billy och Drayton till matbutiken. Där sker hans första personliga utveckling och han blir mer en snäll farbror som hjälper Drayton att se efter Billy. Efter att *Dimman* tagit över och Drayton och några av butikens anställda upptäcker en tentakel i matbutikens lagerrum väljer de att berätta om sin upptäckt för Norton. Brent Norton, som är en man av sunt förnuft, anser att religiösa

³⁴ King, 2008, s. 42.

³⁵ King, 2008, s. 172.

³⁶ Erica Joan, Dymond, "Objectivity and the Overlook: Examining the Use of Multiple Narratives in Stephen King's THE SHINING", 2015, s. 127.

³⁷ Vulovic, 2013, s. 175.

förutsägelser och utomjordiska tentakler är rent struntprat och vägrar att tro på det som sägs: ”’Nej,’ sa han. ’Nej, nej, nej. Förlåt mig mina herrar, men detta är fullkomligt löjligt.’”³⁸ Norton, och några andra i matbutiken, vägrar tro på det som Drayton och butikens anställda säger och menar att det bara är en vanlig, om än ovanligt tjock, dimma. Norton, som nu har övergått från den snälla farbrorn och har istället blivit en självutnämnd ledare för dem som står på samma sida som han gör, ”Där fanns De Vantrogn som anfördes av Norton.”³⁹ Hans följare bestämmer sig för att ge sig av och det är det sista man får läsa om dem: ”Nortons sällskap om fem personer stod i den mjölkvita trögflytande dimman. [...] De gav sig av.”⁴⁰

Mrs Carmody börjar som en gammal, religiös kvinna som äger en antikvitetshandel men utvecklas under berättelsen och blir alltmer galen under de fyra dyggen i matbutiken. Mrs Carmody blir fast i matbutiken tillsammans med Drayton och de andra och redan i början sprider hon ett obehag. Ett obehag som gör att många, åtminstone till en början, håller sig undan henne. Hennes religiösa sida tar på något sätt över henne och hon skyller dimman på domedagen. Hon berättar till exempel att dimman betyder döden: ”’Död!’ skrek Mrs Carmody. ’Det är döden att gå ut dit!’”⁴¹ Till en början anser de flesta att hon endast är en galen kvinna men allt eftersom börjar allt fler att lyssna på henne. Mot slutet gör de henne till en ledare där de ser sig själva som hennes anhängare. Eftersom Mrs Carmody är väldigt religiös tror hennes anhängare att hon kan rädda dem från domedagen genom att ge dimman ett försoningsoffer. Det uppstår också en rivalitet mellan Mrs Carmody och David Drayton då de har åtskilda synpunkter på situationen de befinner sig i och hur de ska ta sig ur den. Mrs Carmodys nyfunna ledarskap stiger henne åt huvudet och hon tror sig vara guds redskap, att gud talar till folket genom henne. Enligt henne har deras synd bringat dem domedagen: ”’Detta är Slutet, det säger jag er. Slutet på allt. [...] Jorden har öppnat sig och spytt ut sin avsky ...’”⁴²

Många berättelser har en god och en ond karaktär, en hjälte och en skurk. Shlomith Rimmon-Kenan skriver bland annat att det beror på karaktärernas handlingar om den blir hjälte eller skurk.⁴³ Mrs Carmody, till exempel, utvecklas och blir till berättelsens skurk: ”’Tidigare hade hon bara varit en lätt excentrisk gumma som hade en antikhandel’.”⁴⁴ David Drayton blir istället hennes motsats, berättelsens goda karaktär och därmed berättelsens

³⁸ King, 2008, s. 97.

³⁹ King, 2008, s. 108.

⁴⁰ Ibid., s. 127.

⁴¹ Ibid., s. 129.

⁴² Ibid., s. 103.

⁴³ Rimmon-Kenan, 2002, s. 34.

⁴⁴ King, 2008, s. 195ff.

hjärte.⁴⁵ Varför blir han hjälten? Han tar på sig ledarrollen och försöker att få alla i matbutiken att lyssna på honom istället för Mrs Carmody. Skillnaden mellan dem är dock att Drayton försöker att hjälpa alla att överleva medan Mrs Carmody bara vill att de som lyssnar på henne har rätt att överleva. Drayton tar på sig en hjälteroll genom att ta initiativ. Han försöker att beskydda dem i butiken, till exempel genom att få alla att hjälpa till att skapa en barrikad längst butikens framsida som är gjord av glas, mer om Draytons hjälteroll nedan.

Efter fyra dagar instängda i matbutiken börjar det att bli jobbigt på en psykologisk nivå. Många människor behöver någon att lyssna på, och för en del faller valet på Mrs Carmody, som i slutet av berättelsen börjar predika för dem som har valt att lyssna på henne. Hon säger sig ha fått ett meddelande av Gud och att han har talat om en för henne att det finns en lösning till situationen de befinner sig i. De som istället anser sig att ha ett sunt förnuft väljer att motsätta sig henne. David Drayton får med sig Mrs Reppler, Amanda, sin son Billy, Hattie Turman, Cornell och Ollie, personer som han har mött i matbutiken, när han vill försöka lämna den. De är dock inga okända personer utan är personer som Drayton lärt känna under sin uppväxt och som råkar befinna sig på samma plats som honom. När detta händer har makten stigit Mrs Carmody åt huvudet och hon försöker att hindra dem.

Det är försoningsoffer vi ska tänka på nu! [...] hur kommer allt sluta? Vad kommer att hejda det? [...] Ett försoningsoffer kommer att ta bort den här dimman. Ett försoningsoffer kommer att ta bort alla de här odjuren och otäckheterna! [...] Det är pojken vi vill ha! Ta honom! [...] En skarp knall hördes.⁴⁶

Mrs Carmody vill ge dimman ett försoningsoffer och tycker att Billy är rätt person att offra. Hennes anhängare förbereder sig för en attack vilket gör att Ollie, som jobbar i butiken, skjuter henne till döds. Mrs Carmody faller till golvet och hennes anhängare drar sig bakåt, vilket ger David Drayton och hans vänner chansen som de har väntat på, att ta sig därifrån. Hattie Turman och Ollie faller tyvärr offer för dimmans utomjordiska varelser och Cornell återvänder till matbutikens säkra väggar. De övriga lyckas ta sig till Draytons bil och därmed köra därifrån. Den här scenen tydliggör att det finns en kamp, goda mot onda.

3.5 Människor och utomjordiska varelser

⁴⁵ Rimmon-Kenan, 2002, s. 35f.

⁴⁶ King, 2008, s. 195.

Berättelsen har ett flertal karaktärer och en del befinner sig där endast för att fylla ut berättelsen. Till exempel namnlösa karaktärer som blir kallade för ”mannen” eller ”damen” och deras roll är att befinna sig i matbutiken för att den inte ska verka tom. Det finns också karaktärer som har fått ett namn och småroller i berättelsen, till exempel mr McVey som tar på sig en roll att se till att alla i matbutiken får mat: ”Han hade monterat upp en gasolgrill [...] fylldes hela stormarknaden av doften från grillad kyckling.”⁴⁷ Dock är det också det enda han gör och han förblir en man som ger mat och tillbringar lugn och komfort för dem som behöver det. I skräckromanen finns också ett antal karaktärer som betyder något och som ger berättelsen en mening och därmed för den framåt. De viktigaste och de mest framstående karaktärerna, bortsett från David Drayton, är Mrs Carmody och Ollie Weeks. Staffan Carlshamre tar upp de olika rollerna: skurk, hjälte och hjälpare, vilka är de roller som Mrs Carmody, David Drayton och Ollie Weeks tar på sig.

Ollie Weeks, som blir berättelsens hjälpare, första framträdande i berättelsen är i matbutiken när Drayton ser bort mot kassorna där Ollie står. Drayton presenterar honom för läsaren, som en av matbutikens föreståndare. Han beskrivs som en blyg, knubbig och väldigt snäll ungarl med en utmärkande ring, en blå stjärnsafir, som sitter på hans vänstra lillfinger. Efter att David Drayton går in på lagret, med syftet att hitta en filt åt hans son Billy som har somnat på matbutikens golv, hör han någonting och ser att matbutikens generator ryker. Han berättar det han har hört för dem som står utanför lagrets dörrar, som råkar vara Ollie, två män som heter Jim och Myron och en springpojke som kallas för Norm. Norm, Myron och Jim tror inte på att Drayton har hört något utan bestämmer sig istället för att öppna bakdörrarna för att fixa den igentäppta generatoren. Ollie däremot visar sin snälla sida, även om han verkar smått tveksam, och lyssnar på vad Drayton har att säga. Scenen slutar med att Norm blir tagen av en tentakel som dyker upp ur dimman. Det leder till att Jim och Myron bestämmer sig för att utnyttja den alkohol som finns i butiken. Ollie däremot går i en slags allians med David Drayton och de diskuterar vad de bör göra härnäst. Det blir också första gången en utomjordisk varelse visar sig i berättelsen. Efter den kaosartade händelsen får Ollie rollen som hjälten, det vill säga Draytons ”sidekick”, med andra ord berättelsens hjälpare. Tillsammans försöker de lösa de problem som dyker upp under berättelsens gång. I många berättelser där det finns en hjältefigur finns det nästan alltid en medhjälpare. Det gör att det bildas ett team där de skyddar och hjälper varandra. Ollie blir David Draytons hjälpare och en ”medlem” av den goda sidan i berättelsen, och tillsammans diskuterar de hur de ska ta sig

⁴⁷ King, 2008, s. 132.

därifrån men även vilka som är värda att följa med dem. Detta utan att bli upptäckta av den onda sidan, det vill säga Mrs Carmody och hennes anhängare. Staffan Carlshamre förklarar hjälparens uppgifter med ”rumslig förflyttning av hjälten, utplåning av den ursprungliga bristen eller olyckan, Räddning undan förföljelse, lösningen av en "svår uppgift", förvandling av hjälten.”⁴⁸ Vilket är precis det Ollie gör. När Mrs Carmody säger åt sina anhängare att de behöver offra Draytons son Billy kliver Ollie fram för att försvara sin nyfunne vän och skjuter Mrs Carmody. Det får i sin tur hennes anhängare att backa undan eftersom de inte längre har någon att lyda under.

Ollie stod fortfarande kvar i sin skjutposition, men nu darrade munnen på honom. Jag rörde varsamt vid honom. ”Ollie, nu går vi! Tack ska du ha.” ”Jag dödade henne,” sa han hest. ”Fan ta mig, om jag inte dödade henne.” ”Ja,” sa jag. ”Det var därför jag tackade dig. Nu går vi.” [...] Vi gick ut.⁴⁹

Drayton är tacksam för Ollies agerande, att Ollie tog steget som han själv ville men inte kunde göra eftersom han inte vill vara alltför våldsam inför Billy. Ollie växer som person, från att vara en blyg butiksföreståndare till en modig bihjärte. Tyvärr tar hans äventyr slut när de försöker fly till bilen. Hans bidrag till berättelsen är dock endast att bistå hjälten, Drayton, genom att skydda, förflytta och göra det som Drayton inte kan göra.

En hjälte är en person som gör något tappert och/eller en avgörande insats.⁵⁰ Det gör att Ollie kan klassificeras som en hjälte, till exempel när han räddar Billy från Mrs Carmodys attack. Dock är han inte berättelsens huvudhjärte utan kan istället ses som en bihjärte som bistår huvudhjälten David Drayton. Berättelsens huvudhjärte är Drayton. Delvis för att en hjälte oftast är en berättelsens huvudperson men också för att Drayton uppfyller de ”krav” som en hjälte har. Carlshamre skriver att hjälten har sin roll och att hjälten är ute efter ett sökande och med det menas att hjälten söker efter en lösning på det uppdrag han har fått tilldelat sig. David Drayton söker efter en utväg ur matbutiken, ett sätt att undkomma dimman och det som gömmer sig i den och, om möjligt, att återvända hem till sin fru. Samtidigt, som den gode man han är, måste han skydda sin son och de människor som har kommit honom nära. *Dimman* är inte första gången Stephen King låter huvudpersonen vara en hjälte. Alaya Swanns analys om bokserien *Dark Tower* visar att även där finns det en hjältefigur som berättelsen cirkulerar runt: ”The idea of Roland as hero of the universe relies on a narrative conceit of heroic agency

⁴⁸ Carlshamre, <http://www2.philosophy.su.se/carlshamre/texter/narratologi.html>, 071116.

⁴⁹ King, 2008, s. 200.

⁵⁰ Nationalencyklopedin, sökord ”hjärte”, <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/hj%C3%A4lte>, 131216.

[...] Roland is clearly such a character, and the weight of universes lies on his shoulders in the way of heroes everywhere.”⁵¹ Det som skiljer verken åt är att även om Drayton är en hjälte i *Dimman* är han inte lika storslagen som Roland i *Dark Tower* eftersom universums öde inte ligger i Draytons händer. Rolands uppdrag blir att rädda sitt universum medan Draytons uppdrag istället blir att rädda sig själv och sin familj. Hjaltefiguren verkar dock vara ett återkommande inslag i Stephen Kings romaner.

För att en berättelse ska kunna ha en hjältefigur som slåss för den goda sidan behövs det även en ond sida som skapar en balans mellan de två. Även de onda behöver någon som leder dem och som de kan följa, det vill säga Mrs Carmody. Mrs Carmody är skurken i *Dimman* och det som klassificerar en skurks roll är, som Carlshamre skriver, ”att skada en medlem av initialfamiljen, en strid eller annan form av kamp med hjälten, förföljelse.”⁵² Där initialfamiljen blir Draytons familj där hon vill offra Draytons son. Hon skyller även dimman på de goda: ”Det här är de människor som satt igång alltihop! [...] *Ta pojken, ta horan, ta dem båda, ta dem alla*”⁵³ Det blir en tydlig kamp mellan gott och ont.

I *Dimman* framstår Mrs Carmody som en av berättelsens största hot. Dock är hon inte berättelsens enda hot utan det är, vilket är anledningen till att de hamnat i matbutiken från början, det som gömmer sig i dimman – de utomjordiska varelserna. Det är dock inte första gången Stephen Kings karaktärer möter något omänskligt. Alaya Swann tar upp mötet mellan ”human” och ”nonhuman”: “King envisions a dialogue between human and nonhuman through his fictional, imaginary world”⁵⁴ Stephen King har, i flera av sina verk, skrivit om en konflikt mellan mänskliga och omänskliga varelser.

David Draytons första möte med det som gömmer sig i dimman är när han befinner sig i matbutikens lagerrum: ”En tentakel kom från cementplattformens bortersta kant [...] Den var skiffergrå på ovansidan och färger övergick till rosarött på undersidan. Den var täckt av rader av sugproppar”⁵⁵ Tentaklerna är dock inte de enda utomjordiska varelserna som gömmer sig i dimman utan de möter även två monster till som Stephen King beskriver utförligt.

Den var kanske drygt en halvmeter lång [...] Ögonen som satt på en kort böjlig stjälk var utstående och skelande. Den hängde fast vid fönstret med tjocka sugkoppor. I andra änden stack det fram något som antingen var ett könsorgan

⁵¹ Alaya, Swann, “The Once and Future Earth: Ecology and Narrative in Stephen King’s Dark Tower Series”, *The Journal of Popular Culture*, 2015, s. 1336.

⁵² Carlshamre, <http://www2.philosophy.su.se/carlshamre/texter/narratologi.html>, 071116.

⁵³ King, 2008, s. 198.

⁵⁴ Swann, 2015, s. 1339.

⁵⁵ King, 2008, s. 79.

eller en gadd. På ryggen satt det jättestora membranliknande vingar som såg ut som en flugas.⁵⁶

Kings beskrivning hjälper läsaren att få en bild av utomjordingarnas utseende vilket också får en att komma närmare texten. Variationen av utomjordiska varelser ger känslan av ett större hot och att de i berättelsen har mer än ett hot att se sig om efter. Förutom tentakler och flygmonster finns det ytterligare en varelse, en mycket ovanlig spindel med tolv eller fjorton ben: ”Den var lika stor som en hund. Den var svart med gula ränder. [...] Ögonen var purpurfärgade som granatäpplen.”⁵⁷ Genom att använda liknelser med föremål som finns i vårt universum kan läsaren lättare se hur Stephen King vill att de ska se ut. ”King’s imaginary world is based on our fears about what could happen in our own future, but it also envisions a path forward for humanity’s relationship with nature through a narrative that connects human with nonhuman.”⁵⁸ Det förhöjer även känslan av att de kan vara, eller bli, verkliga.

Trots att de utomjordiska varelserna är dödliga och hindrar människorna från att röra sig fritt utomhus är de inte den verkliga skurken i berättelsen. Som sagt är det som klassificerar en skurk ”att skada en medlem av initialfamiljen, en strid eller annan form av kamp med hjälten, förföljelse.”⁵⁹ De som gömmer sig i dimman är inte ute efter att döda någon specifik person. Även om det pågår en strid mellan Drayton och dem så är det endast på grund av att Drayton hamnat inom deras skottfält. De utomjordiska varelserna är istället på jakt efter alla som de kan komma åt. De blir med andra ord ett dödligt hot för karaktärerna men de är inte skurken i berättelsen.

3.6 Bakomliggande tankar

Det är inte bara karaktärerna som är viktiga utan även framställningen av dem. I *Dimman* finns det en del detaljer som sticker ut och oftast finns det en bakomliggande anledning till det. Shlomith Rimmon-Kenan skriver om karaktärers särdrag och en karaktär kan ha både egenskaper som är utanför en persons kontroll, såsom kroppslängd eller ögonfärg. Det finns också egenskaper som en karaktär själv kan bestämma över, till exempel kläder, smycken och hårfärg. Beroende på en persons olika drag och klädval kan berättaren använda dem för att ge en karaktär en bättre beskrivning.⁶⁰ Eftersom *Dimman* är en fiktiv berättelse skapad av

⁵⁶ Ibid., s. 136f.

⁵⁷ King, 2008, s. 180.

⁵⁸ Swann, 2015, s. 1330.

⁵⁹ Carlshamre, <http://www2.philosophy.su.se/carlshamre/texter/narratologi.html>, 071116.

⁶⁰ Rimmon-Kenan, 2002, s. 66.

Stephen King är alla drag och egenskaper som en karaktär har skapade av honom och har därmed en tanke bakom sig.

I *Dimman* beskriver David Drayton till exempel Mrs Carmody med en utstickande detalj, hon bär nämligen en illgul byxdress. Det är något som Drayton nämner nästan varje gång han nämner henne, till exempel: ”Den som var lättast att urskilja var Mrs Carmody i den illgula byxdressen.”⁶¹ Stephen King har förmodligen valt färgen medvetet då det är en färg som drar blicken till sig. Alla färger har en specifik betydelse och den gula färgen har både positiva och negativa egenskaper. Till exempel om färgen används i lagom mängd är den bland annat glad och energisk. Om den däremot överanvänds kan den få en negativ känsla och istället utstråla fara.⁶² Färgvalet av hennes byxdress speglar hennes personlighet och i berättelsen blir det som en dold varning till Drayton och de andra, men även till läsaren, att hon betyder fara. Om hennes kläder fått någon annan färg hade det förmodligen fått en annan effekt. Även Ollies blåa safirring verkar vara ett medvetet val av Stephen King eftersom färgen blå speglar honom på flera plan. Färgen blå är, till skillnad från den illgula färgen, en färg som ofta inger en känsla av ett lugn. De egenskaper färgen innehar är till exempel skyddande, lojalitet och försiktighet.⁶³ Egenskaper som stämmer mycket väl överens med Ollies karaktär eftersom han är skyddande och lojal mot bland annat David Drayton, men han är även försiktig i samband med situationen de befinner sig i. Istället för att kasta sig in i olika situationer är Ollie en försiktig person som försöker tänka logiskt. Med andra ord är det uppenbart, om än dolt, att Stephen King har en underliggande mening, en tanke bakom sina detaljer i *Dimman*.

Karaktärerna bidrar med olika funktioner till berättelsen, även om det bara är för att fylla ut matbutiken. De skapar också en balans utmed hela romanen, skulle någon karaktär plockas bort skulle berättelsen hamna i obalans och därmed inte alls bli speciellt bra. De tre största rollerna innehar Mrs Carmody, David Drayton och Ollie Weeks. Deras karaktärer och deras aktioner för hela berättelsen framåt. Deras bidrag ger berättelsen den spänning och balans som gör hela berättelsen. Michael Bamberg tar upp hur karaktärerna positioneras i en berättelse, med andra ord hur de framställs gentemot varandra, mot läsaren och mot sig själva.⁶⁴ Hur framställs karaktärerna gentemot varandra? I *Dimman* ställs karaktärerna mot varandra ett flertal gånger, det blir ett samarbete mellan de goda och en konflikt mellan de onda och de

⁶¹ King, 2008, s. 53.

⁶² Patrik Nilsson, ”Om färger och färgers betydelse”, 2009, <https://www.foretagande.se/om-farger-och-fargers-betydelse/>, 151216.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Bamberg, 1997, s. 335–342.

goda. Mötet mellan Ollie och David Drayton får en positiv utgång och de kompletterar varandra eftersom Ollie är, som sagt, Draytons andra hand – hjältens hjälpare. Om Ollie skulle plockas ut ur berättelsen skulle den få en annan utgång. Drayton skulle bli mer vilsen då Ollie, på ett sätt, visar honom vägen. Även utgången skulle bli annorlunda då Ollie skjuter Mrs Carmody till döds och räddar därmed dem från henne och hennes anhängare. Mrs Carmodys anhängare drar sig undan efter att Mrs Carmody har blivit skjuten, delvis på grund av rädsla för att själva bli skjutna men också för att de inte längre har någon att se upp till. Om Ollie inte skjutit Mrs Carmody hade de goda förmodligen inte lyckats lämna matbutiken.

Konflikten mellan de onda och de goda uppstår flera gånger under berättelsen men den största konflikten är i slutet när David Drayton och hans utvalda försöker lämna matbutiken. Även Mrs Carmody och Drayton kompletterar varandra eftersom det blir en balans mellan ont och gott, och om någon skulle plockas bort skulle berättelsen inte bli detsamma. Mrs Carmody och David Drayton kan ses som berättelsens stöttepelare, vilket innebär att i fall en försvinner faller berättelsen samman. Mrs Carmody hjälper berättelsen att röra sig framåt och utan henne skulle berättelsen se helt annorlunda ut. Det skulle inte bli den balans som behövs utan det skulle istället bli en tom berättelse utan några hinder för Drayton.

Hur framställer sig David Drayton sig själv gentemot läsaren? Som tidigare sagt är det Drayton som är berättelsens röst och berättar genom att skriva ner allt han har varit med om i ett brev. Han riktar inte sitt brev mot någon specifik person utan lämnar det öppet och skriver till den som finner hans brev. Drayton framställer sig själv som en god, beskyddande och sympatisk människa då han bland annat försöker att tillgodose andra människors behov. Eftersom han är en extradiegetisk och homodiegetisk berättare får läsaren bara följa med ur hans ”point of view” vilket gör att läsaren inte får veta vad de andra karaktärerna faktiskt tycker om honom. Han kan framställa sig på ett bra sätt men som kanske inte överensstämmer med verkligheten och det får läsaren aldrig veta eftersom det är hans berättelse.

Alla karaktärer som finns i *Dimman* finns där av en anledning, Stephen King har inte bara placerat någon här och någon där utan alla tjänar ett syfte, även om en del platta karaktärer bara är med en liten stund. Till exempel som bärare av ett meddelande eller Mr McVey vars syfte är att tillbringa mat och komfort. Det finns en tanke bakom de detaljer som Stephen King har använt och det kanske inte märks vid en första, ytlig, läsning utan kräver att man funderar lite över varför han har använt sig av dem. Det visar också att *Dimman* inte bara är en enkel skräckroman utan istället ett mästerverk med mycket tanke bakom sig.

4. Slutdiskussion

Genom att ha gjort en narratologisk analys av *Dimman* tycker jag mig att ha fått svar på mina frågeställningar. Jag har även gjort några jämförelser med Alaya Swanns och Erica Joan Dymonds analyser av två av Stephen Kings verk. Jag har hittat ett flertal likheter verken emellan, inslag som King har använt sig av i andra verk och inte bara i *Dimman*, det vill säga detaljer som är återkommande. Till exempel att King ofta ger en karaktär hjälterollen och en annan skurkrollen för att ge berättelsen spänning och balans. Dessutom har han ofta med ett barn i sina verk, som också har en stor roll i berättelsen. Vilket också syns i både *The Shining* och i *Dimman*. Hjälterollen är också återkommande i *Dark Tower* och är inget som bara dyker upp i *Dimman*. I och med att David Drayton är romanens huvudperson hamnar läsaren automatiskt på hans sida. Eftersom han skriver brevet ur sitt perspektiv får läsaren aldrig veta något om honom ur någon annans synvinkel. Kanske han inte är den hjälte han utger sig att vara? Erica Joan Dymond skriver i sin analys om *The Shining*: ”Never is the reader pitted against one member of the family.”⁶⁵ Vilket även stämmer i *Dimman* men samtidigt kan jag inte låta bli att fundera över om Drayton är så bra som han utger sig för att vara.

För att återgå till frågeställningarna, vem är det då som berättar berättelsen? Efter att ha läst Stephen Kings skräckroman, och med hjälp av den teoretiska grund jag har använt mig av, kan jag fastställa att berättelsen berättas av David Drayton. Han berättar på två olika sätt, ur dåtid och nutid. Han är både en extradiegetisk och homodiegetisk berättare och berättar hela berättelsen via analepser som han ibland bryter för att tala direkt till läsaren. Han berättar också i en kronologisk ordning och delar därmed på sig själv. Eftersom hans nutida ”jag”, den homodiegetiske berättaren, hela tiden befinner sig på motellet åker hans andra ”jag”, den extradiegetiske berättaren, tillbaka i tiden för att kunna återberätta sin upplevelse så som det hände. De två diegeserna slås sedan samman när hans berättande har kommit ikapp hans nutid där Draytons homodiegetiske ”jag” tar över.

Hur berättas berättelsen? Genom en intern fokalisering får läsaren följa med ur David Draytons ”point of view” när han återberättar berättelsens händelser. Han berättar allting i en kronologisk ordning genom att skriva ned allting på papper som ett brev. Drayton skriver inte sitt brev till någon specifik person utan riktar brevet mot den som, förhoppningsvis, hittar det.

⁶⁵ Dymond, 2015, s. 125.

Vad berättas i berättelsen? Trots att berättelsen bara utspelar sig under fyra dagar är den fullspäckad med olika händelser och karaktärer. Det som berättas i berättelsen är att en förödande storm drar in över den lilla staden i Maine, stormen följs sedan av en extremt tjock dimma som sedan visar sig vara mer än bara en dimma. Det visar sig att i dimman döljer sig det utomjordiska, dödliga, varelser. Människorna blir fast i matbutiken och det blir en kamp för överlevnad. Det är dock inte det enda som berättas utan några av karaktärerna utvecklas och dras åt olika sidor, antingen goda eller onda. Den största striden blir mellan David Drayton och hans gäng och Mrs Carmody och hennes anhängare. Även om det faktiskt befinner sig dödliga utomjordingar utanför matbutiken är det inne i butiken den riktiga faran är. Mrs Carmody är den enda människan som vill döda en annan människa, annars slåss de bara mot de utomjordiska varelsena eller agerar i självförsvar som Ollie gjorde. Genom att placera berättelsen i en miljö vi människor känner till och ge monstren detaljer som vi vet vad de är. Till exempel genom att utveckla en spindel och jämföra dess storlek med en hund, ökar King berättelsens skrämselfaktor. Han bygger sina verk utifrån miljöer och hot som vi kan föreställa oss i vårt universum vilket i sin tur ger berättelsen mer spänning, på ett bra sätt, eftersom det han skriver ”kan” hända oss.

Det finns en kamp mellan goda och onda men vilka hör till de olika sidorna och varför? Sättet som Stephen King skriver fram sina karaktärer tyder på ett genomtänk i hans skrivande. Han använder hjälte-skurkdramat för att ge berättelsen spänning och balans. Det gör även att läsaren ”hejar” på David Drayton och den goda sidan. Vissa karaktärer kan dessutom ses som berättelsens stötspelare och de har blivit tilldelade specifika detaljer.

Har detaljerna någon underliggande betydelse? Hur framställs de och vad innebär de för berättelsen? De detaljer som sticker ut lite extra är Ollie Weeks blåa ring och Mrs Carmodys illgula byxdress. Färgerna, det vill säga färgernas betydelser, symboliserar sagda karaktärers personligheter och hur de framställs i berättelsen. Det finns dolda detaljer i berättelsen som man kan missa första gången man läser *Dimman*, men vid en andra läsning blir de allt tydligare. Alla karaktärerna får en speciell mening, även om det endast handlar om en liten roll där syftet är att tillbringa komfort eller att leverera ett meddelande. De större karaktärerna går att undersöka på en mer abstrakt nivå och som jag har analyserat fram har deras handlingar, men också deras detaljer, en dold mening. Till exempel Mrs Carmodys illgula byxdress speglar hennes personlighet och hennes karaktär utvecklas drastiskt för att bli berättelsens skurk. Även Ollies karaktär utvecklas på flera nivåer där han går från en blyg kille som låter sig beordras runt till en man som räddar liv. Stephen King ger sina karaktärer mer betydelse än vad läsaren först får se, det finns mer under ytan som väntar på att bli

upptäckt.

Hur framställer King sina karaktärer? Ingen karaktär verkar vara med i berättelsen slumpmässigt utan Stephen King har noga tänkt igenom varför de som är med ska vara med. Det gör att även de som är namnlösa har ett syfte att tjäna, om än ett litet sådant.

Det här är också min tolkning av *Dimman*, det jag tolkar karaktärerna och detaljerna som jag har lagt märke till kanske någon annan läsare inte upptäcker. Samtidigt kan det finnas detaljer som jag inte har sett, men jag tycker det är tydligt att *Dimman* är ett väl genomtänkt och en väl skriven roman som har mycket som gömmer sig under ytan.

5. Sammanfattning

Jag har i min analys gått igenom *vem* som berättar, *vad* som berättas och *hur* berättelsen berättas i Stephen Kings skräckroman *Dimman*. Jag har också analyserat några av de många karaktärer som dyker upp i berättelsen och tagit reda på om det döljer sig något mer bakom dem än vad man kan se vid en första anblick. Jag har även gått igenom hjälte, skurk, utomjordingar och utmärkande detaljer i berättelsen och undersökt dem djupare. Med hjälp av det material som jag har använt mig av anser jag att jag har fått fram tydliga resultat. Resultat som jag även tydliggör genom att lyfta fram olika citat och sektioner som jag använder för att styrka mina synpunkter och åsikter. Jag har gjort den här analysen för att visa att *Dimman* har flera nivåer och är något mer än bara en simpel skräckroman.

Jag har börjat uppsatsen med en inledning och jag fortsätter med att lägga fram det material och tidigare forskning jag använder mig av och utgår ifrån. Jag går sedan igenom användbara termer och begrepp i min teoretiska grund. Innan analysen börjar återger jag kort vad skräckromanen handlar om.

I avsnitt 3.2 diskuterar jag *vem* det är som berättar. Genom att använda den teoretiska grund jag har lagt fram visar jag hur man kan se vem berättaren är. Jag lyfter också fram varför det är David Drayton som är berättaren och jag diskuterar vad för slags berättare han är. Det vill säga både en extradiegetisk och en homodiegetisk berättare. Jag förklarar även att Drayton går från att vara en extradiegetisk, allvetande berättare när han återberättar berättelsen i en kronologisk ordning, till en homodiegetisk berättare när hans nutida ”jag” tar över berättandet. Han blir därmed en ovetandes karaktär som befinner sig på samma nivå som de övriga karaktärerna.

I avsnitt 3.3 tar jag upp *hur* berättelsen berättas och det är via David Draytons brevskrivande. Här tar jag även upp *fokalisering*, där jag diskuterar hur fokaliseringen

används och ser ut i berättelsen. Drayton använder sig av en intern fokalisering där läsaren får följa med ur hans perspektiv och hur hans "point of view". Med hjälp av den interna fokaliseringen får läsaren följa med in i Draytons medvetande och veta vad han ser, hör och känner. I det här avsnittet tar jag även upp berättelsens intrig, det vill säga sättet som berättelsens handlingar och händelser förmedlas på. Jag berättar hur skräckromanens *narrativstruktur* ser ut. Det vill säga att berättelsen har blivit indelad i kapitel med rubriker som smått avslöjar vad som kommer att ske, vilket ramar in berättelsen ytterligare.

I avsnitt 3.4 analyserar jag, samt lyfter fram, *vad* som berättas i berättelsen, vilket är det som händer i berättelsen. Det börjar med en storm som följs av en tjock dimma som, vilket snabbt visar sig, innehåller utomjordiska varelser. Det leder till att David Drayton, hans son Billy och flera andra människor blir fast inne i matbutiken. Jag tar även upp platta och runda karaktärer. Billy är till exempel en platt karaktär eftersom det inte sker någon personlig utveckling. Brent Norton är till exempel en rund karaktär där hans karaktär utvecklas och kan belysas ur flera perspektiv. Jag fortsätter med att ta upp hjälte versus skurk, att Drayton och Mrs Carmody är varandras motsatser och därmed ger berättelsen den balans den behöver. Människorna i berättelsen blir nästan farligare än de utomjordiska varelserna.

I avsnitt 3.5 analyseras berättelsens karaktärer, att det finns en del karaktärer som endast har en funktion och det är för att fylla ut matbutiken så att den inte verkar tom. Det finns även karaktärer som har en större betydelse, till Ollie som är hjältens andra hand. Ollie är berättelsens hjälpare och kan ses som hjältens "stödhjul". Mrs Carmody är berättelsens skurk och hjälper till att ge berättelsen en balans eftersom David Drayton hör till den goda sidan i och med att han är berättelsens hjälte. De utomjordiska varelserna är ett dödligt hot för alla men det största hotet blir ändå berättelsens skurk – Mrs Carmody. Detta är på grund av att monstren i dimman inte är ute efter en specifik person utan dödar alla som kommer i deras väg. Mrs Carmody däremot manipulerar sina anhängare och vill döda de som ställt sig på den goda sidan för att få som hon vill. Något som i slutet misslyckas eftersom den goda sidan nästan alltid vinner.

I avsnitt 3.6 diskuterar jag hur detaljerna påverkar karaktärerna, vad Stephen Kings färgval kan ha för dold betydelse. Jag tar upp Mrs Carmodys illgula byxdress och Ollies blå ring, vilka är färger som speglar deras personligheter. Jag diskuterar även hur karaktärerna framställs i berättelsen och gentemot varandra och även mot läsaren. Samt att alla karaktärer tjänar olika syften och inte bara är placerade i berättelsen på ett slumpmässigt sätt. Läsaren får bara veta allt som har hänt genom David Draytons perspektiv. Det är han som har bestämt hur han själv och de andra karaktärerna ska framställas eftersom det är han som skriver brevet. Vi

kommer aldrig få veta vad det är som faktiskt stämmer, kanske har han förvrängt sig själv och sin hjältelika roll? Det är lätt att lägga skulden på andra när de själva inte kan säga något eller försvara sig själva.

I kapitel 4 har jag placerat min slutdiskussion där jag återkommer och kort besvarar de frågeställningar jag har. Jag diskuterar de resultat jag har kommit fram till och jämför *Dimman* med den tidigare forskning som jag har tagit del av. Min slutsats är att Stephen King har skrivit en mycket bra roman som är fylld med detaljer och karaktärer. King har, enligt min åsikt, tänkt igenom ordentligt gällande sina detaljer då de döljer något som man kanske inte upptäcker vid en första anblick utan det krävs en djupare tolkning för att se de hemligheter som finns dolda i berättelsen. *Dimman* blir något mer än bara en skräckroman, det blir något annat eftersom det finns en mer abstrakt tanke bakom.

6. Käll- och litteraturförteckning

6.1 Elektroniska källor

Carlshamre, Staffan, ”Narratologi”,

<http://www2.philosophy.su.se/carlshamre/texter/narratologi.html>, 071116.

Nationalencyklopedin, sökord “Dieges”,

<http://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=dieges>, 071116.

Nationalencyklopedin, sökord ”Hjälte”,

<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/hj%C3%A4lte>, 131216.

Nilsson, Patrik, ”Om färger och färgers betydelse”, 2009, <https://www.foretagande.se/om-farger-och-fargers-betydelse/>, 151216.

Stephen Kings officiella hemsida, <http://stephenking.com/>, 031216.

6.2 Tryckta källor

Bamberg, M. G. W. (1997). Positioning Between Structure and Performance. *Journal of Narrative and Life History*, 7(1–4), s. 335–342.

Culler, Jonathan, *Litteraturteori: En mycket kort introduktion*, övers. Sven-Erik Torhell, Lund: Studentlitteratur AB, 2011.

Dymond, Erica Joan, ”Objectivity and the Overlook: Examining the Use of Multiple Narratives in Stephen King's THE SHINING”, *The Explicator*, 73:2, 2015, s. 124-128.

Genette, Gérard, *Narrative Discourse, An Essay in Method*, övers. Jane E. Lewin, Ithaca, New York: Cornell University Press.

King, Stephen, *Dimman*, övers. Karl G., Lilian Fredriksson, Malmö: Bra Böcker AB, 2008.

Rimmon-Kenan, Shlomith, *Narrative Fiction, Contemporary Poetics*, London: Routledge, 2002.

Swann, Alaya, "The Once and Future Earth: Ecology and Narrative in Stephen King's Dark Tower Series", *The Journal of Popular Culture*, Vol. 48, No. 6, 2015, s. 1327-1345.

Vulovic, Jimmy, *Narrativanalys*, Lund: Studentlitteratur AB, 2013.